

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bástyaútcá 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Minő különleges intézkedések által lehet a család és iskola közti egyenes összeköttetést szorosabbra fűzni?

Ismeretterjesztés, észfejlesztés dolgában az iskola kétségkívül felülmúlja a családot. De a gyermeket nemcsak tanítani és oktatni kell, hanem nevelni is. A nevelés pedig nem az ész, hanem a szív — nem az ismeret és belátás, hanem az érzelmek, vágyak ösztönök és hajlamok természetén, állapotán és minőségén alapszik s azok által nyilvánul. Mást értünk a tanult, mást a jó nevelésű ember alatt. Nem ritka eset, hogy a sokat tanult, a kitanult ember egyenesen rossz nevelésű.

Nevelés dolgában is sokat tehet ugyan a tanító, de csak mint a családi élet által megvetendő alap megmivelője, az azon termő nemes növények szakavatott és gondos ápolója. Hogy tisztábban és érthetőbben fejazzuk ki magunkat: a családban részesült bánásmódtól függ az, minő érzelmek és vágyak, szelidek és nemesek, vagy durvák és nemtelenek, foglalták-e el a gyermek kebelét. Ha a család befolyása jótékony volt, akkor az iskola a gyermekek szívében már megfogamzott rend-, tisztaság-, szépiránti, rokonszenvi, erkölcsi és vallásos érzelmeket szíthatja, fejlesztheti, élet-, erkölcsi és vallásigazságok alakjában a gyermek teljes tudatára hozhatja. De ha a családban a jó alap meg nem vetetett, akkor — valljuk be őszintén! — az iskola vajmi tehetetlen az erkölcsiségre, vallásosságra, egy szóval humanismusra nevelés dolgában.

Hadd említsek fel egy esetet e tekintetben sa-

ját tapasztalásomból. Egy tehetős rokonom, gyermeke nem lévén, egyik bérese nyolcz éves fiát fogadta édes gyermekéül. A fiu észbeli tehetségei kitünők voltak; de a cselédség arra tanította, hogy atyjától számukra pénzt csenjen el. A fiu hajlott a szép szóra, éveken át üzte titkos mesterségét: mire gyámtyja észrevette, már valóságos kis tolvaj vált belőle. Gyámtyja ezentul figyelmeztette a tolvajlás rátságára, kérte, fenyegette, büntette, elkergetéssel ijesztette: nem használt.

A fiu a közben tizenharmadik évét érte el gyámtyja hozzám fordult, fogadnám házamhoz és gyógyitanám ki rút hajlamából. Magamhoz vettem a fiut; harminczöt mértföldnyire a szülei háztól lakott ezentul két éven át. A különben jószívű, derék, szorgalmas fiu eleinte nálam is esent el kisebb-nagyobb összeget, de úgy, hogy készakarva hagytam pénzt olyan helyen, a hol a fiu hozzá férhetett. Természetesen mindig rajta kaptam.

Miután mintegy háromnegyed éven át a javítás és büntetés mindennemű retortáján át hajtottam a kis gonosztevőt, ezentul a második év végéig tudtommal nálam el nem tulajdonított semmit.

A második év végével hazavittem a fiut gyámtyjának és mint gonosz hajlamából kigyógyultat adtam át — gyámszülői nem hálálkodhattak eléggé nevelői tapintatom és ügyességemért. A szünidő után lakóhelyemre visszatérve egy odaváló könyvárus beszéli nekem, milyen esete volt Jancsival (úgy hívták a gondozásomra bizott növendéket) egy órával a szünidőre utazásunk előtt. Elment az illetőnek boltjába egy nótizkönyvet vásárolni, s a mint a könyvárus a kért czikkért a mellékszobába távozik; elejtett

hatosok neszt hallja. Hirtelen visszafordul a boltba; s ime Jancsi már öt hatost esent volt el a pénzes-fiókból és rejtett el mellényzsebében.

Majd kétségbe estem ezen elbeszélésre. Két álló esztendeig fáradoztam öntudatosan és célirányosan, hogy kiirtsak egy különben jóra való fiu szivéből egy gonosz hajlamot, s ime mikor azt tudom, hogy fáradozásaim teljesen sikerültek, hosszú kitar-tó törekvéseim teljes kudarczát kell hallanom.

Oly tehetetlen a nevelő ténykedése a családban a gyermekek szivébe oltott érzelmek és hajlamok irányában! És valamint egyrészt nagyon szerényeknek kell lennünk, ha növendékeink jámborok, nemes szivűek, jómagaviseletűek; úgy másrészt, ha a magunkét megtettük, nem minket terhel, ha a kezeinkből kikerültek közül némelyek erkölcstelen gazemberekké válnak.

2. A z egészből pedig a tanulság az: ne higgyük, hogy növendékeink nevelését illetőleg megtettünk mindent, ha a kötelezett tanórákat hűségesen kitartottuk. Igen is az oktatást illetőleg többet tölünk senki nem várhat, még a legkövetelőbb tanfelügyelőnk sem, saját paedagogiai lelkiös m éretünk. Ámde a nevelést illetőleg elengedhetlenül szükséges, hogy igyekezzünk a szülei házzal is összeköttetésbe lépni, és annak nevelési közreműködését növendékeink érdekében szabályozni, irányozni lelkiös méretünkre e tekintetben való megnyugtására is.

A felnőttekre nézve a tanító nem tehet azonban mást, minthogy nemes magaviselet, különleges tanítói, általános polgári és emberi kötelességeinek teljesítésében polgártársai előtt utánzásra méltó példa gyanánt tűnjék fel. Ő a növekedők, nem a a felnőttek nevelője, és ha azt is várják vagy követelik tőle, hogy minden egyes család felnőtt tagjaira nézve egyenes és közvetlen nemesítő hatást gyakoroljon; akkor az egy olyan hiábanvaló várakozás, mely nem teljesülhet, mert nincsen lehetőség annak teljesítésében és oly képtelen követelés, minővel az újabb időben igen gyakran találkozunk, mióta szokássá vált a népiskolában egyrészt minden társadalmi fonákság és fogyatkozás bünbakját látni, másrészt minden állami és társadalmi baj és hiány orvoslását a népiskolára bízni. E bizalom ránk tanítókra nézve nagyon hizelgő ugyan, de saját érdekünkben valamint a népiskola érdekében nem élhetünk vele: mert többre kötelezne bennünket, mint a menyinyinek teljesítésére képesek vagyunk.

Egyet azonban joggal vár tőlünk a társadalom: hogy t. i. szorosabb kapcsolatot létesítsünk a család és iskola között, mint a minő a mivelt-ség e két fontos tényezője között jelenleg fennáll. Ez összeköttetés pedig a dolog természete szerint csak arra terjedhet ki, hogy az iskolai rend a gyermeknek a család körében lefolyó életére is telhelőleg kiterjesztessék. „A rend minden dolognak a lelke“ mondja már egy sok századnak a tűzpróbáját kiállotta példabeszéd. Ennek igazsága pedig ha valahol, úgy a nevelés munkájánál leli érvényesülése helyét. A rend mintegy azon légkör, — mondja egy hirneves paedagogus — a melyben az erkölc-ség, minden nevelés legnemesebb gyümölcse, fejlődik és megéri. Ha az iskolában a rendet a tanító még oly szigoruan és következetesen viszi is keresztül, de a családban a gyermek élete egészen a gyermek kénye, kedve szerint foly le; akkor az egész nevelés Penelope munkájához hasonlít. Odysseusz hű neje ugyanis a mit nappal szőtt, azt következő éjjel megint felfejtette; a mondott körülmények között hasonlóképen dül romba a gyermek lelkében odahaza, a mit a tanító az iskolában felépített.

3. Már most az iskolai rend eleje és vége, mintegy az iskolás élet befolyásának biztos medre az idő felosztása, az óraterv. E nélkül, vagy ennek pontos keresztülvitele nélkül az iskola egész ténykedése összezavarodnék: iskolai rendről többé szó sem lehetne. Ha azt akarjuk, hogy a gyermek élete otthon is egy határozott rend üdvös korlátai között mozogjon, szükséges házi rendet is teremteni, és azt is mindenek előtt egy házi órarend medrébe vezetni.

A szülék nem nevelési szakemberek. A szülék többnyire nem ismerik a rend döntő fontosságát; nem tudják azt, hogy csak rend által lehet rendhez szokni, és hogy csak a rend gátló korlátai között érhető el minden nevelés végcélja, az erkölc-si jellemen alapuló önállóság és szabadság. Ép azért szükséges a tanítónak gondoskodni arról, hogy a szülék a házirend fontosságára figyelmeztessenek és egyszersmind utmutatást nyerjenek az iránt, hogyan intézkedjenek e tekintetben legcél-szerűbben.

a) Az igen egyszerűen elérhető az által, hogy a tanító óraterv mintákat szerez, illetőleg nyomat, a melyeken az órák reggeli 6-tól esteli 8-ig,

és a hét valamenynyi napja fel van tüntetve. Mindjárt a tanév elején minden gyermek kap egy-egy példányt azon mintávekből s bejegyzi a hét minden napja és a nap minden kitett óra rovatába, hogyan töltendő el azon óra. Az iskolai tanítás rovataiba a a tantárgy nevei vezetnek be, az iskolán kívül töltendő óra rovata pedig vagy szabadnak nyilvánítatik vagy kitöltetik azon házimunka megnevezésével, a melyet a gyermekeknek végezni kell, hogy a játékszásnak és pihenésnek szánt időn kívül kötelességének eleget tegyen, illetőleg tehessen. Ezen óratervet pedig a gyermekek haza viszik szüleiknek, a kik azt átnézik és egy alkalmas helyre feltűzik. Természetes a gondtalan, gyermeke nevelésével nem törődő szülőknek hiába küldözgetünk afféle emlékeztetőt egy szilárd házirend behozatalára; akadnak azonban elég nagy számmal olyan szülők is, a kik a nyert figyelmeztetést készséggel figyelembe veszik és gyermekeik érdekében érvényesítik. Az egész intézkedés meghonosításáig okvetetlen szükséges, hogy a tanító növendékei szüleit egyenként felkeresse és az ügy fontosságát szíveikre kösse. Későbbben sem fogja, kivált a rendetlen gyermekek szüleinél, a hasonczélu látogatást elmulasztani.

b) Minden lelkiismeretes és szakavatott tanító minden tanóra elejét az illető lecke felmondatására vagy az írásbeli dolgozat átnézésére fordítja, s minden egyes külön számon kértgyermeknek osztályzatot jegyez iskolai naplójába. E jegyzetek nyomán minden 6—8 héten osztályozza növendékeit, természetesen minden egyes tantárgyból külön-külön. Ezen osztályzatok nyomán minden egyes gyermeknek kis havi bizonyítványt állít ki, melyet minden gyermek hazaviszen szüleinek, ezekkel aláírta és megint visszaviszen a tanítónak, hogy ez a szülői aláírás megtörténtéről meggyőződjen. Lehetetlen, hogy mindazon szülők, a kik olvasni tudnak, ne vegyenek alkalmat azon bizonyítványokról gyermeküket vagy megdicsérni, vagy feddni, megbüntetni, vagy egyik-másik tantárgyból serkenteni és buzdítani; lehetetlen, hogy annak nyomán azon szülők ne érezzék magukat ösztönözve gyermekük házi foglalkozására jobban felügyelni, őt a házi rend szigorubb követésére szorítani; s lehetetlen végre, hogy azon intézkedés által a gyermekben az önérzet, a buzgó előre törekvés sokkal hathatósabban fel ne ébresztessék, mint midőn előmenetelének vagy elmar-

dásának hirtelen csak a tanszoba ajtajának belső oldaláig terjed, a mi pedig annak küszöbét átlépi, ez csak elferdítve, nagyitva jut a szülők házába.

Hogy mindazon érvek a mellett is szólnak, miszerint minden gyermeknek a zárvizsga alkalmával évi bizonyítványa kézbesítették, szükségtelen bővebben fejtegetni.

c) A büntetések alkalmazásánál is lehetséges egyes esetekben a családot érdekbe vonni. A legnehezebb népiskolai büntetésnek közül való a szabadságtól megfosztás, Ha a lelkiismeretes tanító e büntetést alkalmazza, maga magát is megbünteti azzal, mert lelkiismeretes tanító magukra soha sem zár be népiskolai növendékeket. Lelkiismeretes tanító tudja, hogy az által vajmi ritkán javít, de igenis gyakran a bezáróttak, sőt közvetve az egész osztály testi, lelki üdvét kockára teszi. Ha tehát a bezárást alkalmazza, mindig neki magának is ott kell lenni a tanszobában. De eléri e czélt ugyis, hogy a szabadságtól megfosztást azon időre teszi át, a midőn a házirend szerint a gyermek játszhatnék: s ez esetben írásban közli az illető szülőkkel, mit vétett a gyermek, hány szabad órától megfosztással büntettetett és mi teendője azon idő alatt. Általában minden nagyobb büntetésről a szülők írásban tudósítandók.

Tehát házi óraterv, évközi és évi bizonyítványok s büntetéseket illtő szülei tudósítások azon különleges intézkedések, melyeknek következetes és tapintatos kezelése által az iskolai és családi élet között összhangzat és párhuzamosság létesíthető. Minden bizonynyal a családi élet oly fontos tényező az iskoláztatás körül, hogy annak elhanyagolása vagy számba nem vétele az iskolai nevelés eredményét nagyon jelentékenyen csökkentheti, sőt zéróra vagy zéró alá szoríthatja.

Hogy ajánlott intézkedéseink általános keresztl nem vihető, az nem von le egyáltalában semmit szükségességükből, fontosságükből. Kifogásolható és elszomorító csak az volna, ha a tanító még ott sem tenne kísérletet az iránt, a hol tetteg keresztlvihető.

Dr. Emericzy Géza.

A munkássági ösztön.

II.

Láttuk a mult alkalommal, milyennek kell az igazi munkásságnak lenni. A másik kérdés az: hogyan

kell vezetni és fejleszteni a gyermek munkássági ösztönét?

Első kötelességünk a gyermeknek munkálkodásában segítségére állanunk, a nélkül, hogy a munkának egész terhét levonnók vállairól. A gyermek mindenben, de főleg a munkában segítségre, támogatásra szorul. Még a játékban sem kell megtagadni tőle támogatásunkat, mert e közben alkalom kínálkozik tehetségeinek irányítására, fejlesztésére. Főleg az elmeképző játékokra áll ez, minőkkel az építőfácskák s összerakható képek kínálkoznak. Ezek által észrevétlenül, ugyszólva lopva lehet a gyermek izlését, képzelmét, gondolkodó tehetségét fejleszteni. Még inkább rászorul a segítségre a gyermek komoly munkája közben, Ha valamit rajzol, fest, farag, papírból különféle alakokat vág (ezek a kisebb gyermekre nézve mindenesetre komoly munkák) nem szabad érdek nélkül hagyni vesződését. Hogy a házi föladatok elkészítése s leketanulás közben egy-egy alkalommal segítségére keil lennünk, ez meg épen természetes dolog.

Második kötelességünk, hogy munkájának néha-néha eredményét is láttassuk vele. Nem mondom, hogy bérért dolgozzék a gyermek, de a munka sikerének elismerése sokszor magában véve elég jutalom. S ha néha-néha tőlünk vagy másoktól egy kis anyagi jutalmat nyer, ne feledjük vele gyöngéden tudatni, hogy ez kegy, jóakarató buzdítás és nem munkabér. Kötelességből származó munkát azonban sohasem szabad jutalmaznunk.

Harmadik kötelességünk a munkássági ösztön fejlesztése irányában kifejtteni a gyermek találálékonyságát. Erre ugyan nem mindig kínálkozik alkalom, de ha igen, meg kell azt ragadni. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy mindig a gyermek háta mögött álljunk, s minden mozdulatára ügyeljünk, mert ilyen eljárás mellett soha sem jutna a növendék önállóságra. Elég, ha érdekeltséget tanusítunk játéka és munkássága iránt, s néha-néha bepillantunk a gyermekszobába. A találálékonyság az ítélőerő bizonyos fejlettségéből áll, s van a gyermek életében bizonyos kor, midőn lelki-tehetségei rohamosan fejlődnek. Legelőször az öntudat ébred fel benne, azután kezd fogalmakat alkotni, végre következtet. Ekkor kell megragadni az alkalmat a találálékonyság fejlesztésére. Ily alkalom nemcsak játék és munkaközben kínálkozik, hanem sokszor akkor is, ha a gyermek a felnőttek munkáját szemlélődve kíséri. Az apa p. fát fűrészsel, s a gyermek észreveszi, hogy apja a fűrész kötelét a fűrész nyelvének egy fordításával megfeszíti. Mire való az? kérdi kíváncsian. Az apa tágit egyet a fűrészben s a fiu kezébe adja. Fűrészelj most vele! Nem lehet, mert a fűrész pengéje nagyon inog. Mire való hát a kötél megcsavarása? Most már tudom: hogy a fűrész feszesen álljon.

Egy másik példát, a hol az anya és kis fia szerepel! A kis fiu ostort csinált, de ha egyet pattant vele,

a spárta leugrik a nyélről. A fiu mármár türelmét veszteti, s ekkor az anya előhozatja a férj tollkését, az ostornyél végén egy bemetszést tesz. A fiu ezt látja, de nem szól semmit. Más alkalommal a kis kocsi rövid rúdja rá köt spárgát, hogy könnyebben húzassa. És mit csinál? A rúd végén olyan bometszést tesz, minőt anyja az ostornyélre csinált. Ime, hosszas prédikáció nélkül is tapasztalt a gyermek!

De legyen elég a gyermek-életből vett egyszerű példák. Láthatni ezekből, hogy a találálékonyság fejlesztése egyszerű dolog, s a néma cselekedet többet használ, mint a sok beszéd.

Nem akarok az unalmasságig részletezni, s azért még csak néhány szót a munkásságról! Méltán mondják a paedagogusok, hogy a munkásság az erény forrása. A munka a tevékeny gyermeknek gyönyörűség, s elvonja sok más foglalkozástól, mi reá nézve ártalmas lehetne. Az olyan gyermek, kiben a munkássági ösztön ki van fejlődve, nem fog az utcán ácsorogni, futkosni, kocsikra kapaszkodni, a házak falait befirkálni, mert ezek neki nem szereznek gyönyörűséget. S ha mindezekről megakarjuk óvni gyermekeinket, erre leghathatósabb eszköz a munkakedv fölébresztése. A családnak és iskolának ez nemcsak eszköze, hanem egyik célja is.

A legkisebb mező is áldott, csak igazán kell megmunkálnod, mondja Göthe. A család oly kis kör, s a nevelésben a munkássági ösztön fejlesztése oly csekély föladat, s mégis kiszámíthatlan az eredmény mi ebből a nevelésre, a gyönyörűség, mi belőle a családra háramlik. Soha se legyünk foglalkozás nélkül! legyen a szülők és nevelők jelszava, s akkor gyermekeik és növendékeikből bizonyára munkás embert fognak nevelni. Ily munkás egyénekből lesznek a nemzet nap-szamosai, az emberiség jóltevői!

Bárány I. Gyula.

Az iskolai egészségügy köréből.

I.

A gyermekek testi és lelki egészsége a szülők legdrágább kincse. A mindennapi élet igazolja a nevelés terén tett azon tapasztalatot, hogy a szellemi képesség fokkonkénti fejlődésével párhuzamos lépést kell tartani a testi fejlődésnek is, különösen a gyermeki élet serdülő korszakában, hogy munkás és tevékeny nemzedék képezhető legyen.

A test egészsége a legnagyobb és jövedelmezőbb tőke, mit egy szüle gyermekére hátra hagyhat. E cél elérésére törekednek a szülők akkor is, midőn gyermekeiket az iskolába küldik; e célra közremunkálhatni első feltétel, hogy minden tanító birjon egészségügyi ismeretekkel is. Dr. Warrentropp utánszámítása szerint a gyermek nyolcz évi tanulási ideje alatt 8—10 ezer órát tölt el a tanterem falain belül; e körülménynek

meg van nagy horderejű befolyása a növendék egészségére, testének fejlődésére, és pedig igen lényeges befolyással van az eredményre, ha vajjon ezen időt sötét, rossz levegőjű szűk szobában, czélszerűtlen iskola padokon, vagy olyan tanteremben tölti-e el, mely egészségére nem foly be károsan.

Amerika, Svájc, Németország egészségügyi lapjaiban a legkitünőbb nevek foglalkoznak már évtizedek óta az iskolai egészségügy kérdéseivel, az iskolák építésénél, azok berendezésénél követendő irányelvek tisztázásával, megalapításával. Az említett államokban az egészség követelményeinek valóban megfelelő iskolákkal találkozunk. Vajha ne hagynók figyelmen kívül a külföld útmutató példáit e téren is!

Olvasóink közül azokat, kik az iskolai egészségügy tüzesebben akarnának megismerkedni, főképp dr. Becker, dr. Kohn Herman s dr. Falk műveire utalom. És most szóljunk először is ezen kérdéshez:

Minő szempontok legyenek irányadók az iskolák építésénél?

Ha valahol, úgy az iskolák építésénél kell nagy óvatossággal eljárni; s sohasem lenne szabad az iskolai hely kijelölésénél a szakértők véleményét mellőzni. Nálunk — fájdalom — a divatozik, hogy a hol községi iskolát állitnak a község jelöli ki annak helyét, az pedig utolsó tényező, ha vajjon az a hely alkalmas iskolának vagy nem. „Ingyen adatott — mondják — s meg kell vele elégedni.“ Ilyen irányelv döntő lehet az ajándék csikókra, de nem egy iskola-telek megválasztásában, hol oly meszsze kiható káros következményeknek lehet kuforrása.

Városokban a szűk utcák, magas bérházakkal körülvett helyek, sötét sikátorok kerülendők: fényhiány és bűzös kigözlögések szoktak az ilyen helyekkel együtt járni, melyek pedig a gyermekek ifju és fejlődő szervezetének a legnagyobb ellenségei. Oly utcák, vásárterek, hol a forgalom élénk, az egészség mellett még a gyermekek életét is veszélyeztetik.

Egészségi szempontból választott iskola helynek a következő kellekkel kell birnia:

1. Álljon ez minden oldalról szabadon, hogy így a tiszta levegő, kellő világosság és a nap melege akadály nélkül hathassanak a tantermekbe. És ha talán ilyen helyek nem is lennének találhatók egy község középpontjában, hanem csak távolabb helyeken, e távolságért nem szabad feláldoznunk az előnyöket, annyival is inkább, mert a tanórák előtt és utáni testmozgás jótékonyan hat a fiatal szervezet fejlődésére.

2. Iskolai helyül választassék csendes és kielégítőleg tágas tér, hogy elegendő tér legyen játszó és gyülekező helyek számára, e mellett száraz talaj Nedves talaju telkek különösen azért veszedelmesek, mert az ilyenek fölé épített iskolának szobáiban a gyermekek görvély, vérszegénység és csuzos bajoknak vannak kitéve, El-

lenben igen jótékony hatással vannak, ha az iskolák mellett gyümölcsös és fűvész kertek állitvatnak bé.

3. Fő figyelmet érdemel az iskolákban elhasznált ivóvíz minősége is; ennek mentnek kell lenni minden apróbb szervezettől. Stricker tanár általános kortanából tett tanulmányaim után leginkább ajánlhatom az iskoláknál a folyóvíznek italul való használatát.

4. Építtessenek az iskolák oly képen, hogy ablakai a reggeli nap sugaraival szembe legyenek; így nyáron a nap folyamában legkevésbé fognak a sugarak alkalmatlankodni, míg ellenben a ferdén eső fénysugarak képesek lesznek az egész tantermet megvilágítani. Dr. Pappenheimer melegen ajánlja az iskoláknak keletre fekvő építését, állitván, hogy azon korban, melyben az elemi iskola tanulói vannak, a szervezet fejlődését a reggeli nap leginkább elősegíti, Dr. Falk művében a berlini közoktatásügyi kormány egy régebbi rendeletét látjuk e tárgyat illetőleg idézve, mely így hangzik: a nyugot és északra fekvő tantermek igen káros befolyásuak a gyermekekre, és pedig azért, mert így a napsugarak nem hatolhatván be a szobákba, a nedvességet és különösen a gyermekek kigözlögését nem száríthatják fel, vagy jobban mondva nem semlegesíthetik, az ilyen légkör pedig az egészséges gyermekre kártékony, a betegre nézve pedig valódi veszély. Legyünk tehát figyelőmmel az iskolák építésénél, hogy azok vagy kelet, vagy délre feküdjenek.

5. Már csak a tűz elleni biztonság s télen a melegen megtartása szempontjából is sehol sem kívánatosabb a szilárd építés, mint az iskoláknál. Legezészerűbbek a földszinti iskolaházak. Ohajtandó hogy az alap (fundamentum) egy néhány lábbal a talaj felszine fölé emelkedjék s nedvesség elleni védgáttal (Schutzdamm) legyen ellátva, hogy a talaj nedvessége s általan a meteorikus tünemények az épület bensőjére befolyással ne lehessenek. A lépcsőzet építésénél különösen arra kell figyelmeznii, hogy az épszögü legyen; a csigalépcsők iskolákban veszélyesek. A lépcsők mellől a kapaszkodórud ne hiányozzék. És végül kívánatos lenne, hogy minden iskola épület mellett egy tágas folyosó is legyen, hogy itt a gyermekek a szükséges testmozgást oly időben is megtehessék, midőn az időjárás miatt az udvaron nem játszhatnak.

IRODALOM.

(K. S.) A magyar népies irodalom egy klasszikus művel gazdagodott: Pestalozzi Henrik egyik legkitünőbb műve „Lénárd és Gertrud“ lett átültetve nemzeti nyelvünkre. A magyarító Zsengeri Samu, fővárosi tanító.

Valóban jó ideje volt, hogy nálunk is fordítsa figyelmét valaki azon férfura, kinek művei a művelt népeknél már réges-régen „otthon“-ra találtak. Ideje

volt, hogy egy század múlva mi is nyelvünkön birjunk egy olyan művet, melynek nagybecsü elveit e régiség dacára is az idő nem tudta tulszárnyalni, és nem is fogja tulszárnyalni, mert az elvek természetes alapokon nyugosznak s maga az emberi természet titkainak mély tanulmányozásából fejlődtek ki.

Pestalozzi „Lénárd és Gertrud“-jával arra célzott, hogy a nevelés legfontosabb elveit a nép körébe csempéssze be s így a családoknak ez irányu reorganisatioja által teremtsen egy egészségesebb társadalmat és pedig azon réteg reformálásával, mely a társadalomnak zömét képezi. És ha ez volt Pestalozzinak e művével törekvése, vajjon elmaradt álláspontja van-e e munkájának a magyar népéhez viszonyítva az azóta eltelt egy száz év múlva is? Vajjon olyan egészséges nevelési basisokon tudjuk-e ma már népünk polgárságunk családi életét, hogy ne kelljen előtte világítsunk azon szövevényes uton, mit: a szülői hivatás és kötelességek öntudatos betöltésének nevezünk?... Bizony, bizony távol vagyunk még mi attól! Őszinte örömmel kell épen ezért üdvözlönnünk minden olyan törekvést, mely e művelelten térre van hivatva egy-egy világító sugarat bevezetni. Ilyenek nézzük pedig mi Pestalozzinak kezünk alatt levő munkáját, és pedig nem csak az abban elhintett fontos neveléstani elvekért, de azon alakért is, melyet ő e művének adott. „Lénárd és Gertrud“ ugyanis elbeszélési alakban van szerkesztve, szerző azon eléggé nem dicsérhető számításából, hogy így lesz az legkönnyebben megérthető s így fog ez legbiztosabban bejutni azon körbe, melynek szánva van: a nemzet zömének körébe. Valóban, P. e munkájának olvasásakor éri igazán az ember, hogy a népművelés munkásainak mily biztos eszközt mutatott ki e nagy férfiú e formában, s még is, mily kevesen utánozták azt!

A mi az átdolgozást illeti, Zsengeri ur, bár nem kis nehézségekkel járnak P. műveinek a szellem sérelme nélkül való áttétele, — becsülettel megoldotta feladatát. Csak dicsérettel szólhatunk ugy az ő buzgalma-

ról, mint a derék Franklin-társulat készségéről, hogy ily hézagot pótló művel gazdagították irodalmunkat. Szívünkéből óhajtjuk, hogy néptanítóink s kiknek másfelől e művecske szánva van, a magyar családok, olyan felkarolásban részesítsék azt, hogy Zsengeri ur ne legyen kénytelen megbánni azon ígretét, mely szerint szándéka van Pestalozzinak „Hogyan oktatja Gertrud gyermekeit“, „Mesék“, „Egy remete esti órái“, „Hattyudal“, „Élményeim“ és még néhány kisebb művét is átültetni hazai nyelvünkre.

„Lénárd és Gertrud“ 3 kötetének ára 1 frt 50 kr.

Szerkesztő segítségünkbe beküldetett: Az elemi iskolai reáltárgyak és ezekkel összekapcsolt értelemmel olvasás tanmódja, különös tekintettel a csoportosító tanmenetre és hazánk tanügyére. Irta Schultz Imre, pécsi képezdei tanár. 1873. Részletesebben is hozzá szólunk e műhöz.

Gyertyánffy István, és Bartalus István egy „Négyes-dalok zsebkönyve“ című férfi énekgyűjteményre hirdetnek előfizetést. A munka 20 sűrű nyomatu iven körülbelül 150 kardalt fog magában foglalni s előfizetési ára 1 frt 50 kr., bolti ára 2 frt lesz. A szerkesztők és kiadók régézzett szükségét kívánják pótolni e mű kibocsátása által. Az iskolák ugyanis az éneklés ábécéjén átsegítik növendékeiket, de eddig van minden. Éneklő olvasókönyveket, vagyis az énektanítás tulajdonképeni céljainak megfelelő s a zene aethetica és a paedagogika kívánalmái szerint kiválasztott és rendezett énekgűjteményeket hiába keresünk. Ily énekgűjteményt fog a fentebbi műben az éneklő közönség nyerni. Óhajtandó, hogy a mű minél nagyobb elterjedést nyerjen s hogy elterjedve előmozdíthassa a nemzeties, magyaros és izléses éneklést és fejlessze azt különösen az iskolákban, tanítói körökben s általában mindenütt, hol az ének kedves. Az előfizetési pénzek máj. 15-ig országház-utca 117. sz. a. képezdei igazgatósághoz küldendők.

T Á R C S A .

Rousseau „Emil“-jéből.

VI.

„A valóban szabad ember csak azt akarja a mire képes és csak azt cselekszi, a mi neki tetszik.“ (II. k. 65. l.)

A gyermek is ember — kicsinyben. Tehát neki is akarata, neki is vannak érzelmei, a melyeknek hódol. Ő is tud szabad lenni, vagy akar szabad lenni; s ezen akarat hatalmasabban nyilvánul, mint a népek „fegyverre“ kiáltása, mert bizony sok ember odébb állana a kiabáló néptömegeből, ha midőn a fegyvert em-

legeti, a kezébe is nyomná azt. Nem így a gyermek. Az ő politikai szereplése a játéktéren van, s midőn ő itt kel fel, hogy jogait megvédje, — bár igen sok esetben durva vereséggel végződik is a küzdelem — mégis mélyen érzi, ha jogaiban megsértetik.

Az ő akarata nem terjed tehát tovább, mint egyik vagy másik játékig, s egyszersmind jellem képzésére sem alkalmasabb semmi, mint épen a játék. Azt mondják, hogy a kártyázásban ismerni meg leginkább a jellemet. Nem tudom mennyiben igaz ez, de anynyi tény, hogy a gyermek lelkében levő minden nemes és nemtelen indulat felszínre vetődik játék közben. Ott látni meg tisztán, hogy milyen áldozatokra képes némely „jó

„zivü“ gyermek, ki falatját ugyan szívesen megosztja pajtasával, de a játékban a világ minden kincséért sem térne el kitűzött céljától; később egyedül maradni, sem hogy társai akaratát érvényre jutni engedje; később egy egész kis álladalom belbékéjét felzavarni, sem hogy kitűzött, néha helytelen célját szem elől tévessze.

Nevelőre, ki ismerni akarja a gyermeki lélek munkásságának mozzanatait, nincs érdekesebb tér az észleletek tételére, mint a játék tere. Itt nyert tapasztalatai útba igazítják sokszor a legtekerényesebb dolgokban is. A gyermek sokszor, anélkül hogy tudná, vagy akarná megcsalja tanítóját, csupán azon bal vélemény nyomása alatt, hogy a — tanítóval áll szemben. Mert nem mindennapi esemény, hogy a gyermek feltudja fogni, hogy a tanító is ember. Sőt némi tekintetben szükség is, hogy a tanítvány szeme előtt a tanító bizonyos nymbussal legyen körülveve. Nos? A tanítók is tudják ezt, s igen sokan — ki kell itt mondanom — nem állják a nymbust úgy szerezni meg, hogy tanítványaik előtt — dicsekednek!

Már tudjuk azt magunkról, hogyha képzelt vagy valódi felsőbbiséggel állunk szemben, elfogultak vagyunk. Hát a gyermek, a kinek igen sok esetben csak reá erőszakolt gondolatoknak szabad kifejezést adni, hogyne lenne az? Innét azután a számtalan ferdeség. A gyermek megszokja csak azt gondolni a mi feljebb valójának tetszik, s lesz nyomorult szolga. Én őszintén mondom, hogy tanítványaim nevem napján nem leptek még meg koszorúval, de nem sértett soha a közönyösség, mert tudom hogy a gyermek erre gondolni nem érkezik! Annál nevetségesebb, midőn egy egész gyermek seregére reá erőszakolják az ünnepi köntöst, mert a tanítónak neve napja van. S azután csinált lelkesültséggel dictioztatnak ott a gyermekkel. Hagyjuk jó szülők és pályatársak az ilyen mesterkelt irányt, s engedjük a gyermeket csak azt akarni, a mire képes.*)

Tehát a szerint te azt követeled, hogy adjunk szabadságot a gyermeknek, hogy cselekedjék ami neki tetszik! mondják erre az örökös parancs-szóval kormányozók. Nem! Ez nem óhajtasom, csak azt akarom, hogy ne erőszakoljunk olyan gondolatokat a gyermekre, a miket ő még felfogni sem tud. A folyó, melynek útja szorosan meghatározott korlátok között halad, egy hirtelen zápor alkalmával milliókra menő károkat okozhat. A gyermek, kinek nem volt alkalma magát gyakorolni az elhatározásokban, s nem volt ideje akaratát megedzeni, hirtelen változásánál az életnek olyat akar, hogy nem ritkán több ember életboldogsága leend áldozata.

Hogy a gyermek akaratának korlátozásában mily tulságokba megyünk, a számtalanból csak egy mindennapi példát mutatok fel itt. Szokásban van faluhelyt,

hogyha a gyermek idegen helyre megy szülőivel, ott gyakran megkínálják valamivel. Nem láttatok még azt az esdő, kérő pillantást, a mit a gyermek ilyenkor anyjára vet, kérvén őt, engedje meg elfogadni a nyújtott adományt? A legtöbb esetben megis engedtetik ez. De ugyan mondjátok meg, mire való itt a gyermek akaratát szülői elhatározástól tenni függővé? Emlékezzetek vissza gyermek éveitekre, s valljátok meg, hogy néha kedvesebb volt előttetek iskolatársatok táskájából előkerült száraz kenyér, mint a honn nyert pecsenye.

Hogy azonban a szabadsággal a gyermek tudatlanságból vissza ne éljen, szükség felügyeletet gyakorolni reá, ugy azonban, hogy soha még tudatával se birjon annak, miszerint a tanító szeme felette öröködik.

A játék tér levén az iskolás gyermek előtt valóban szabad csak, akarata és elhatározása itt fejlődik, s itt mutatja magát valódi állapotban. Tévedne azonban az a nevelő, ki az itt történeteket venné közvetlen alapul eljárásaiban. Ez alap, de csak ugy, ha az itt nyert tapasztalatokra épített, elvont itéletek után járunk el az egyes esetekben. Pl. a legszelidebb magaviseletű gyermek a tanító előtt, a legrakonzátlanabb lehet, ha szabadnak érzi magát. Már pedig, nem vehetem én alapul egy büntetési esetről pl. a gyermek szelid magaviseletét, ha az szabadon mozogva nem ilyen. Ennél fogva, ha azt óhajtjuk, hogy szabadon követhessük növendékeinkkel szemben itéletünket, iparkodjunk is azokat szabadon nevelni; mert a ki nem szabad, annak semmimű cselekvénye nem jöhet számításba szabad ember előtt. Valóban szabad pedig csak ugy leend növendékünk, ha neki akaratát érvényesíteni elegendő szabad tért nyitunk.

Az ily szabadnak nevelt emberek lelkében él azután a tiszta szabadságvágy, s tény, hogy az ily nevelt emberek sokkal jobban megtudják különböztetni a jót a rosztól, a helyest a helytelentől; ezek táborá leend az, a mely hódolni fog a törvénynek, tisztelik azt, mert szabadságuk biztosítékát látják a törvényben. Igen! e szabad államnak szabad polgárokra van szüksége, hogy ily szabadsága örökké tartó legyen.

Na erőszakoljunk tehát idegen eszméket a gyermek fogékony lelkére. Vizsgáljuk meg nyilatkozó akaratát, s látni fogjuk, hogy igaz, miszerint csak azt akarja amire képes, s engedjük azt cselekedni, a mi neki tetszik;*) sokkal többet nyerünk így, mintha jól megfontolt saáját akaratunkat hajtattuk végre vele.

Sokszor ellentétek állanak elő, de ha szabadon hagyjuk választani növendékünket, csakhamar kiegyenlítődnek az ellentétek, s mikor ő nem kényszerből, de saáját szabad akaratából követi nevelőjét: akkor van a valódi helyes uton!

Gajmossy Iván.

*) És a kollega ur csakugyan képtelennek hiszi a gyermekeket — a felvett példához ragaszkodva — ilyen „ünnepélyes hangulatra? — Nem írjuk alá! Szerk.

VEGYESEK.

Lapunk t. olvasói közül még többen vannak, kik annak mult — 1877. évi — díjjával hátrálékban vannak. Miután az illetőket levélben már felszólítottuk, itt ismételve kérjük kötelezettségeiknek eleget tételére, annyival is inkább, mert minden egyeshez nem írhatunk ismételten, hanem kénytelenek leszünk lapunk terén névszerinti felszólítást tenni.

— A helybeli tanító-képezde növendékei f. é. márczius 24-én tartotta meg önképző-köri ünnepélyét az intézet halhatatlan emlékü teremője, b. Eötvös emlékezetére. A szépen sikerült ünnepély ez uttal is arról győzte meg a nagyszámu közönséget, hogy a kolozsvári tanító-képezdének nemcsak derék tanárai vannak, hanem növendékei is olyanok, kik birnak hivatásuk komoly öntudatával. Nem bocsátkozhatunk az ünnepély részletes leírásába, de annyit jelezni mégis kedves köteleességünknek tartjuk, hogy annak fénypontja a Fehér I. II. o. növ. által irt és Hosszu I. által elszavalt igen sikerült oda „B. Eötvös hamvaihoz“ volt. Kitartást e derék ifjuságnak!

— A III. egyet. tanító-gyűlés szervező bizottsága megalakult. Elnöknek választotta Péterfi Sándort, titkárnak Lakits Vendelt, tiszteletbeli elnöknek Molnár Aladárt. Megkereste továbbá a közp. 15-ös albizottságot, hogy a III. egyetemes tanítógyűlést ez évben és pedig Budapestre hívja meg. A szervező bizottság e megkeresésére a 15-ös albizottság közelebről tartott ülésében ki is mondotta, hogy a III. egy. tanítógyűlést 1878 évi augusztus 21., 22., 23 napjaira egybe fogja hívni.

— A székely-kereszturi állami tanító képezde, néhai zenetanára b. e. Horváth Gyula hamvai fölé állítandó siremlék költségeinek fedezésére, kegyelotes közreműködők hozzájárulásával, f. é. april 13-án zeneestélyt rendez. E tudósítást csak lapunk zártakor kaptuk, s így nem közölhetjük a műsorozatot, de készséggel csatlakozunk Kozma F. kép. ig. azon szavaihoz, mely által felhívja a néhainak ismerőseit, volt tanítványait, barátait, hogy ha személyes megjelenésükkel a távolság miatt nem is, de legalább jegyeik megváltásával járuljanak azon cél eléréséhez, hogy az elhagyott siron egy külső jel is hirdesse, hogy ott egy szeretett tanító és közbecsülésben állott ember hamvai pihennek. — A részvét adományai nyilvánosan is nyugtatványozva lesznek.

— B. Józsika Sámuel, földbirtokos s nemesszivü neje Jozsika Irén bárónő a kalota-szent-király-zentelki állami népiskola szegénysorsu növendékeit és pedig a nemes bárónő már másod éve látja el téli ruhával s taneszközökkel, a báró úr pedig havonként 9 frtot tűzött ki jutalomdíjjal a legszorgalmasabb növendékek buzdítására. Az eredmény az, hogy a növendékek versenyre kelve tolonganak az iskolába. A közoktatásügyi miniszter ur közelebről köszönetet nyilvánított a derék példaadóknak, kik tettel bizonyítják be, hogy ők a valódi „aristokratia“ tagjai.

— A tiz porosz egyetem évenként 7.146,000 márkába kerül, mely összeg ekként oszlik szét az egyes egye-

*) Teomészeten mig a „tetszés“ a szabadsággal való vissza nem élés határai között mozog. Szerk.

temekre: Berlin 1.334,700 mrk, Bonn 712.500 mrk, Königsberg 668.600 mrk, Breslau 620,300 mrk, Kiel 478.800 mrk, Marburg 430,400 mrk, Halle 368,800 mrk, Göttingen 268,500 mrk, Greifswald, 135.600 mrk és Münster 102.509 mrk.

* * *

— Nyilvános nyugtatványok (Folytatás.) a „Csallád és iskola 1877-ki folyamára fizettek:

a) egész évre 3 frttal.

333. Soos Antal tanár ur a petrozsényi iskola részére.

b) 1877. II-ik felére 1 frt 50 krral.

334. Hamar Bálint tan. Oroszfalu. 335. Osváth Albert tan. Koltó. 336. Szász Lajos ev. ref. kántor helyben. 337. Mártonffy Anna k. a. Gyalu. 338. Szász Károly tan. Hidalmás. 339. Tarcsafalvi Albert helyt. 340. Tanügybatátok társas-köre — 75 kr. — R. Komárom.

1878-ik évfolyamára és pedig a) egész évre 3 frttal.

53. Schwarzel Ádél kisasszony rom. kath. tanítónő helyben. 54. Szathmári Királyi Pálné urasz. Felső-Zsolca. 55. Szentgyörgyi Lajos tanító B.-Hunyad. 56. Szathmári Miklós Derzs. 57. Allami tanító képezde Znic-Váralya. 58. Állami tanító-képezde önképzőköre Sz.-Keresztur. 59. Községi tanító-testület Kassa. 60. Szilágy megyei tanító-testület Zilah. 61. Néptanító-egylet Szathmár. 62. Tanári kar ev. ref. főgymnasiumi helyben. 63. Tanári kar ev. ref. főgymnasiumi Szarvas. 64. Vass Endre a kádárutcai iskola részére Miskolcz. 65. Varnay Gesztessy Laura urasz. Zombolyon. 66. Weinhold Károly tanító Apa-nagyfalu. 67. Wucsak Sándor tanító Falkocz.

b) 1888. I-ső felére 1 frt 50 krral.

68. Löw Leontin kisasszony fröbel-intézeti tanítónő helyben. 69. Tiszt. Mátéffy Ipoly minorita áldozár helyben. 70. Molnár Albert tanító Közép ajta. 71. Molnár Sándor kereskedő Székely-Udvarhely. 72. Népművelők pesti egylete Budapest. 73. Muraszombati arási néptanítókör Musznya. 74. Ötvös Pál gyógyszerész S.-Szt.-György. 75. Parti Gábor tan. H.-Szoboszló.

Kolozsvárt, 1878. február 25-én.

Propper Ferencz,
testületi pénztárnok.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

B. B. S.-Szt.-György. Cikkeid közlését a jövő számban megkezdem, addig kérem türelmedet. — B. J. urnak, Kalota-Szt.-Király. Tudósítására, annak terjedelmessége miatt nem tudtam helyet szorítani s így megkeresésemre a „Kelet“ t. szerkesztője volt szives azt közölni. — K. F. képezdei igazgató urnak Székely-Keresztur és M. I. tanár urnak Fehértemplom: rég ígért cikkeit türelmetlenül várom. — Dr. E. G. urnak, Iglón: Levelemet, hiszem, megkaptam.